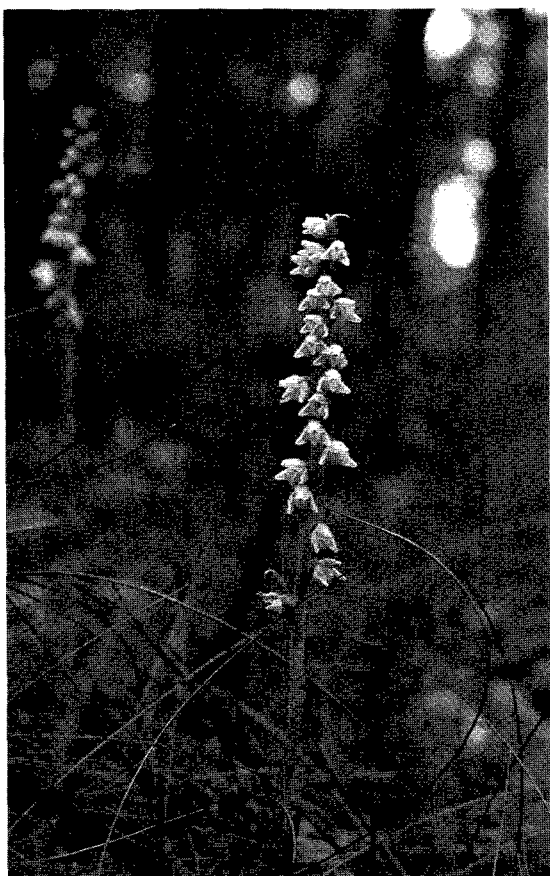

LITERATUUR

- BARKMAN, J. J. 1958. *Nieuwe vindplaatsen van Goodyera repens e.a.* Correspondentieblad voor de floristiek no. 11, Leiden.
- BARKMAN, J. J. & V. WESTHOFF, 1968. *De botanische betekenis van het Drentse district.* Mededeling van het Biologisch Station Wijster no. 138.
- FÜLLER, F. 1969-1979. Neue Brehm-Bücherei, *Die Orchideen Deutschlands*, Wittenberg Lutherstadt.
- HELD, J. J. DEN, 1979. *Beknopt overzicht van de Nederlandse plantengemeenschappen.* Wetenschappelijke mededelingen van de KNNV no. 134.
- HEUKELS, H. & S. J. VAN OOSTSTROOM, 1977. *Flora van Nederland*, 19e druk, Groningen.
- LANDWEHR, J. 1978. *Wilde orchideeën van Europa*, 's-Graveland.
- PLOEG, D. T. E. VAN DER. 1977. *Atlas fan de flora fan Fryslan*, Leeuwarden.
- SUNDERMANN, H. 1975. *Europäische und mediterrane Orchideen*, Hildesheim.
- WESTHOFF, V. 1962. *Het Tonckensbos.* De Levende Natuur 65, blz. 229-236.
- WESTHOFF, V. & HELD, A. J. DEN, 1969. *Plantengemeenschappen in Nederland*, Zutphen.
- BAKKER, P. A., C. G. VAN LEEUWEN, E. E., VAN DE VOO, J. S. ZONNEVELD, 1970-1973. *Wilde planten*, deel I, II en III, Amsterdam.

Dennenorchis

35 jaar landelijke Bryologische Werkgroep KNNV

door Sam Groenhuijzen

Nadat de bryologie in ons land de vorige eeuw een periode van betrekkelijke bloei gekend heeft ten tijde van v.d. Sande Lacoste, Dozy en Molkenboer en hun medewerkers brak er een tijdvak van stilstand aan. In deze periode was het aantal blad- en levermossen dat in Nederland gevonden werd maar weinig groter dan dat, hetgeen reeds in de *Prodromus Florae Batavae* (1893) vermeld is.

Tientallen jaren later kwam er weer meer belangstelling voor de mosflora, vooral onder invloed van de bestudering van de plantengemeenschappen waardoor ook de mossen niet ongenoemd konden blijven. Omstreeks 1928 en daarna van 1937 tot de bezettingsjaren bestond een Bryologische Kring waarbij gewerkt werd door middel van rondzendbrieven. Langs een beperkt aantal mensen circuleerde daarbij een pakket mossen.

Elke deelnemer nam dit door, voorzag het van opmerkingen betreffende de determinaties en voegde er nieuwe door hem gedetermineerde mossen aan toe. Doordat de gehele rondzending stagneerde door in gebreke blijven van één persoon viel deze kring min of meer uiteen.

In Amsterdam werd vóór de laatste oorlog ook reeds aan mossen gedaan. Bij de vele werkgroepen die toen onder het enthousiaste voorzitterschap van H. Kleijn ontstaan waren was ook een Plantenwerkgroep onder leiding van Dr. A. Gorter met een onderafdeling Mossen. Daar Gorter maar weinig van mossen afwist werden de determinaties verricht door Dr. P. Arens, de op Groot-Amsterdam betrekking hebbende soorten verzameld en ontstond een eerste begin van een Amsterdams mossenherbarium.

Na vertrek van Gorter uit Amsterdam werd de Plantenwerkgroep voortgezet door Joh. Bolman en kreeg S. Groenhuijzen het verzoek een aparte Mossenwerkgroep te stichten. Dat vond plaats in de tweede helft van 1941 en de eerste leden die toetraden waren E. Agsteribbe en W. D. Margadant. Spoedig daarna gevolg door W. Meijer, J. Landwehr, W. Vergouw, R. de Wit en G. Roskam, kwam de werkgroep met een korte onderbreking tegen het einde van de oorlog, in de Amsterdamse Hortus regelmatig bijeen.

Na de oorlog werd met bryologen in den lande contact gezocht om tot een landelijke bryologische werkgroep te komen en vond de eerste bijeenkomst plaats op 2 november 1946 in het Laboratorium voor Plantensystematiek te Wageningen waar ook reeds een plaatselijke werkgroep bestond. Op deze vergadering waren 13 personen aanwezig en was er een bericht van verhindering van V. Westhoff, M. Mörzer Bruins en J. Barkman.

Als voorzitter voor de werkgroep in oprichting voerde Dr. R. v.d. Wijk het woord en werd het idee geopperd dat het beter is voort te bouwen op het bestaan van plaatselijke werkgroepen die zoals gezegd reeds in Amsterdam en Wageningen bestonden. Toen men dit met algemene stemmen besloot werd R. v.d. Wijk staande de vergadering definitief tot voorzitter gekozen; W. Margadant tot secretaris en S. Groenhuijzen tot administrateur. Ook werd besloten een mededelingenblad op te richten waarin o.a. verslagen van de excursies en bijeenkomsten gepubliceerd zouden worden.

Omdat op onze eerste landelijke excursie in 1946 in een beukenbos bij de Molenweg in de omgeving van Wageningen o.a. Buxbaumia gevonden werd, besloten we dit blad Buxbaumia te noemen waarna de naam van dit interessante geslacht van de bladmossen op ons mededelingenblad zou prijken en deze naam tot ver over onze landsgrenzen zou brengen!

Er moest dus nog een redakteur gevonden worden en die vonden we in de persoon van W. Meijer.

Er moesten op deze vergadering ook nog wat huis-houdelijke punten besproken worden zoals wie wel en wie niet als lid van de Bryologische Werkgroep konden toetreden. In verband met de samenwerking N.N.V.-N.J.N. werd overeengekomen dat ook N.J.N.-ers in de groep mee zouden kunnen werken, maar dat ze niet in aanmerking voor bestuursfuncties zouden kunnen komen zolang ze geen lid zijn van de toen nog Ned. Natuurhistorische Verg.

Tot het verdiepen van de mossenstudie werd o.a. besloten dat verschillende personen aparte geslachten zouden gaan bewerken. Als eerste bewerking verscheen in 1950 in het Ned. Kruidkundig Archief deel 57 een grondige revisie van de in Nederland voorkomende soorten van het geslacht *Campylopus* van de hand van E. Agsteribbe.

Op de vergadering van 26 april 1947 te Overveen werd in verband met betere verdeling der werkzaamheden en verantwoordelijkheid daarvoor tot bestuursuitbreiding besloten. J. Barkman werd vice-voorzitter en S. Groenhuijzen werd penningmeester, en blijft evenals tot dusver de verzending van Buxbaumia verzorgen.

*Van links naar rechts:
Mr. W. Vergouw en S. Groenhuijzen
(Schiermonnikoog, 30 april 1962)*

In Buxbaumia no. 4 van oktober 1947 konden we de gelukkige mededeling doen dat onze voorzitter Dr. R. v.d. Wijk als eerste bryoloog in Nederland tot hoogleraar in Groningen benoemd was.

Op de najaarsvergadering van 1950 werd besloten tot het samenstellen door J. Sixma van een 50-tal exsiccaten van goed gedetermineerde Nederlandse blad- en levermossen waarbij de kosten per serie werden begroot op f 1,-. Later werd de samenstelling van deze exsiccaten overgenomen door Elly Nannenga-Bremekamp en op een uitstekende wijze verzorgd. De pakketten konden aangeboden worden voor de prijs van f 2,50 voor niet-leden van de KNNV en voor onze leden voor f 1,50. Vanzelfsprekend waren de series snel uitverkocht evenals de hierop betrekking hebbende afbeeldingen van door J. Landwehr gemaakte afbeeldingen.

Nadat onze redakteur van Buxbaumia W. Meijer op 14 november 1951 promoveerde op een proefschrift getiteld: 'The Genus *Orthodontium*', vertrok hij naar Indonesië en volgde E. Agsteribbe hem op als redakteur.

Bij het 50-jarig bestaan van de KNNV werd de Heimans en Thijssen-prijs ingesteld voor werk dat in de geest van H. en Th. verricht is. In maart 1955 kreeg onze werkgroep als eerste deze prijs toegekend!

Tijdens de voorjaarsvergadering op 30 april 1955 werd besloten de bibliotheek van de werkgroep, die S. Groenhuijzen naast zijn beide andere functies er inmiddels bijgekregen had, op verzoek van Prof. v.d. Wijk overgedragen aan de Bibliotheek van de Rijksuniversiteit te Groningen en werd hiervan een nieuwe catalogus samengesteld. De leden zouden daarvan in het vervolg gebruik kunnen maken.

Gevolggevend aan het op de oprichtingsvergadering geopperde idee dat verschillende leden aparte geslachten van de mossen zouden gaan bewerken, verscheen in Buxbaumia van 1957 van J. Barkman een uitvoerige verhandeling over het geslacht *Plagiothecium* in Nederland en van W. Margadant een determinatietabel van de Nederlandse Mniaceen.

Op 22 januari 1958 promoveerde onze vice-voorzitter J. J. Barkman 'cum laude' te Leiden op een proefschrift getiteld: 'On the Ecology of the Cryptogamic Epiphytes'. De kenners hiervan weten wat een enorme hoeveelheid werk hieraan ten grondslag lag!

In 1959 verscheen in Buxbaumia van de hand van Tj. Joustra een Verhandeling over de in Nederland voorkomende soorten van het geslacht *Fissidens* Hedw. De 17e jaargang van Buxbaumia van 1963 bevatte een Tabel van de Pleurocarpe Bladmossen in Nederland samengesteld door prof. v.d. Wijk en van A. Touw een artikel getiteld: Revisie van de Nederlandse Pottiaceae.

In verband met het naderen van de pensioengerechtigde leeftijd gaf Prof. v.d. Wijk op de voorjaarsvergadering in 1964 op Voorne te kennen als voorzitter van de werkgroep te willen aftreden. Onder grote dankzegging voor de prettige wijze waarop hij de groep geleid heeft en waarop hij de Nederlandse bryologie tot bloei heeft gebracht volgde een van zijn leerlingen namelijk B. van Zanten hem op als voorzitter en werd A. Touw de nieuwe secretaris.

Op 26 augustus 1964 overleed na een kortstondige ziekte onze redakteur Etienne Agsteribbe na meer dan 20 jaar de bryologische bijeenkomsten in de Amsterdamse Hortus samen met S. Groenhuijzen verzorgd te hebben en een groot aantal jaren de redactie voor Buxbaumia op een uitstekende wijze gevoerd te hebben en wel van dien aard dat Buxbaumia zowel in binnen- als in buitenland een uitstekende pers gekregen heeft. Gelukkig was E. C. H. Kolvoort bereid zijn functie als redakteur over te nemen.

In 1966 verscheen in Buxbaumia van J. Barkman een artikel over de variaties van *Hypnum cupressiforme* in Nederland en verscheen van J. Landwehr in samenwerking met J. Barkman de Atlas van de Nederlandse Bladmossen, uitgegeven door de KNNV. Hiervan is inmiddels de 3e druk uitverkocht!

Aan de Rijksuniversiteit te Utrecht promoveerde op 5 juni 1968 onze vroegere secretaris en mede-oprichter van de Bryologische Werkgroep W. D. Margadant op het proefschrift getiteld: 'Early Bryological Literature', een grote studie gemaakt van publicaties betreffende de Musci gedurende de eerste tientallen jaren van de 19e eeuw.

Op de drukbezochte voorjaarsexcursie naar de Zuid-oostelijke Veluwezoom in 1969 met als standplaats El-

lecom mochten we ook uit Denemarken Kjeld Holmen en Esbern Warncke verwelkomen, die met onze werkgroep wilden kennismaken. Er werden toen o.a. besprekingen gevoerd die tot een samenwerking zouden kunnen leiden tussen de Scandinavische bryologenvereniging en de Nederlandse. De hierna volgende besprekingen hadden tot resultaat dat er een gemeenschappelijk tijdschrift zou komen met een Scandinavische en een Nederlandse redactie. Voorgesteld werd de nieuwe naam Lindbergia en zou Buxbaumia als afzonderlijk deel hierin opgenomen zijn. Als zodanig verscheen het eerste nummer in 1971 en had Buxbaumia na 23 jaargangen zelfstandig verschenen te zijn opgehouden te bestaan. (Het vele, hiervoor nodige juridisch werk werd door ons lid Mr. W. Vergouw verricht.)

Bij deze overgang gaf E. Kolvoort, na het laatste nummer van Buxbaumia nog op uiterst conscientieuze wijze verzorgd te hebben, de wens te kennen de functie van redakteur aan een jongere te willen overdragen en werd A. Touw redakteur van Lindbergia. Voor uitgebreide excursieverslagen werd als huisorgaan van de Bryologische Werkgroep KNNV Buxbaumia in het leven geroepen onder redactie van H. J. During.

Gedurende het bestaan van Buxbaumia verschenen hierin naast excursieverslagen vele wetenschappelijke artikelen die van grote betekenis voor de bryologie in Nederland zijn. Naar aanleiding hiervan bestond er al lange tijd grote behoefte aan een index op Buxbaumia over de periode 1946-1970. Hiervoor is enkele jaren geleden zeer veel werk verzet door onze leden F. Sollman, A. Touw en B. van Zanten waarna mevr. C. Margadant deze omvangrijke taak geheel uitgetikt heeft en deze index als het 'groene boekje' verschenen is.

In Lindbergia is vanaf het verschijnen van het eerste deel in 1971 het publiceren van de bijdragen tot de revisie van de Nederlandse blad- en levermossen voortgezet en volgt hieronder in chronologische volgorde een opgave hiervan:

1971

S. R. Gradstein, J. J. den Held en P. Wolff: Revisie der Nederlandse soorten van het *Bryum erythrocarpum* complex.

D. A. J. Vogelpoel: Het genus *Calypogeia* Raddi in Nederland.

1972

B. O. van Zanten: Revisie van het Nederlandse materiaal van *Microlepidozia*.

S. R. Gradstein: Een taxonomische studie van *Odontoschisma denudatum* en *O. sphagni* in Nederland.

1974

D. A. J. Vogelpoel: Het geslacht *Plagiothecium* in Nederland.

1976

D. A. J. Vogelpoel: Het geslacht *Zygodon* in Nederland.

1978

W. V. Rubers: Bijdrage tot de revisie van de Nederlandse Bladmossen 1, *Andreaea*, *Archidium*, *Ditrichum* en *Ceratodon*.

1979

P. Bremer en D. A. J. Vogelpoel: Bijdrage tot de revisie van de Nederlandse Bladmossen 2, *Dicranum*.

Op de buitengewone ledenvergadering te Ossenzijl in het voorjaar van 1972 werd ter gelegenheid van het vijftienvigti jarig bestaan van de landelijke werkgroep voorgesteld professor R. v.d. Wijk en S. Groenhuijzen tot erelid en J. Landwehr en W. Meijer tot lid van verdienste te benoemen wegens het bijzondere werk dat ze voor de werkgroep verricht hebben. Dit voorstel werd met algemene stemmen aanvaard. Vervolgens werd voorgesteld om niet-KNNV-leden (andere dan leden van de jeugdbonden) toch toegang tot de werkgroep te geven, tegen een verhoogde contributie (t.w. de 'normale' contributie van de werkgroep plus een bedrag gelijk aan dat van een algemeen lidmaatschap van de KNNV). Goed gevonden was reeds dat buitenlanders, alsmede instituten in binnen- en buitenland lid kunnen zijn van de werkgroep, zonder lid te zijn van de KNNV.

Er vond op deze vergadering ook een bestuurswisseling plaats door het aftreden van B. van Zanten als voorzitter en J. Barkman als vicevoorzitter.

De nieuwe samenstelling van het bestuur werd als volgt: W. D. Margadant voorzitter, J. A. Hoekstra vice-voorzitter, W. N. Ellis sekretaris, S. Groenhuijzen adm. penningmeester, A. Touw redakteur van *Lindbergia* en H. J. During redakteur van *Buxbaumia*.

Op de najaarsexcursie in 1973 naar Vlieland gaf S. Groenhuijzen de wens te kennen als adm. penningmeester na 27-jarige dienst te willen aftreden. F. Muller werd bereid gevonden het penningmeesterschap over te nemen.

In 1975 werd H. J. During de nieuwe redakteur van *Lindbergia* nadat A. Touw dit werk vanaf 1971 gedaan had. Vervolgens trad in 1976 wederom een bestuurswijziging op waarbij J. Schröder het penningmeesterschap van F. Muller overnam en Harrie Sipman de redactie voor *Buxbaumia* van H. J. During overnam. Na de zojuist genoemde wijzigingen kwam er in april 1976 wederom een verandering tot stand namelijk bij het tot stand komen van een groepering van lichenologen, een gevolg van de sterk toegenomen belangstelling voor de korstmossen in ons land. Deze groep heeft aansluiting gezocht en gekregen bij de bryologen, waardoor de werkgroep nu Bryologisch-Lichenologische Werkgroep genoemd wordt.

Op het Rijksherbarium te Leiden is in augustus 1976 een begin gemaakt met een revisie van de collecties van Nederlandse bladmossen. Deze revisie wordt uitgevoerd met het doel om tot een overzicht te komen van de Nederlandse soorten en hun voornaamste variëteiten, plus gegevens over hun verspreiding en oecologie in ons land. De collecties uit zowel Universiteits- als particuliere herbaria worden daarbij bewerkt en de resultaten zullen worden gepubliceerd in de vorm van een flora met determinatie-tabellen, korte soortbe-

Van links naar rechts staand: Prof. v.d. Wijk, E. Agsteribbe, S. Groenhuijzen, P. Bakker en Dr. B. v.Zanten (Schiermonnikoog, 30 april 1962)

Van links naar rechts staand: W. Meyer, P. Bakker, S. Groenhuijzen, Prof. J. Brakman, Dr. B. v. Zanten en gehurkt: Dr. A. Touw (Schiermonnikoog, 30 april 1962)

schrijvingen en een overzicht over oecologie en verspreiding. Het geheel gebeurt zowel door medewerkers van het Leids Herbarium (W. Rubers c.s.), als door medewerkers van buiten Leiden. Voor dit doel heeft S. Groenhuijzen zijn gehele mossenherbarium aan het Leids Herbarium afgestaan.

Op 6 juli 1975 bereikte ons het droeve bericht dat op 72-jarige leeftijd E. C. H. Kolvoort, onze laatste redakteur van *Buxbaumia*, overleden was. In een 'in memoriam' werd dank uitgesproken voor de consciëntieuze wijze waarop hij de redactie vanaf 1964 tot de overgang in *Lindbergia* had vervuld en *Buxbaumia* een steeds grotere kring van belangstellenden had gekregen.

In het Botanisch Laboratorium te Utrecht vond op 20 mei 1978 de eerste Bryologische en Lichenologische Dag plaats. Deze dag wordt georganiseerd door de Nederlandse beroepsbryologen, verenigd in de Bionprojectgroep Mossen. Er werd een serie voordrachten gehouden waaraan ook andere bryologische en lichenologisch geïnteresseerden, zoals leden van de Bryologische Werkgroep kunnen deelnemen.

De tweede Bryologisch-Lichenologische Dag was op 17 maart 1979 te Utrecht, de derde op 1 maart 1980 eveneens in het Bot. Lab. te Utrecht en de vierde op 7 maart 1981 in het Rijksherbarium te Leiden.

En om de zaak compleet te maken werd op zaterdag 20 februari j.l. in het Provisorium 'De Uithof' te

Utrecht een bryologische studiedag gehouden over het geslacht *Brachythecium* waarbij door A. Touw, die in het kader van het mossenproject 'Nederland' dit geslacht heeft bewerkt, een voordracht gehouden.

Tijdens het voorjaarsweekend op 29 april 1978 te Selingen zijn W. Margadant, J. Hoekstra en W. Ellis volgens reglement afgetreden. Als nieuwe bestuursleden werden A. Luitingh als voorzitter, G. Dirkse als vice-voorzitter en H. v. Melick als secretaris gekozen.

In 1980 verscheen in de Bibliotheek KNNV als no. 27 van de hand van J. Landwehr de Atlas van de Nederlandse Levermossen. Landwehr, die zoals nog steeds niet stil gezeten had, stelde deze uiterst verzorgde Atlas samen met medewerking van R. Gradstein en H. v. Melick. Aan de lijst van de Nederlandse bryologische literatuur is weer een belangrijke bijdrage toegevoegd!

Tijdens de voorjaarsvergadering in 1980 te St. Odiliënberg in de omgeving van Roermond gaf J. Schröder te kennen als penningmeester te willen aftreden. Tot nieuwe penningmeester werd F. Bos gekozen. De samenstelling van het bestuur werd nu als volgt: A. J. Luitingh voorzitter, G. Dirkse vice-voorzitter, H. v. Melick secretaris, F. Bos penningmeester, H. Sipman redakteur van *Buxbaumia* en H. J. During redakteur van *Lindbergia* en M. Brand vertegenwoordiger van de lichenologen.

In de afgelopen periode zijn heel wat excursies en weekends zowel in het binnen- als in het buitenland door onze werkgroep georganiseerd waarvan de resultaten in de door ons verzorgde tijdschriften verschenen. We kunnen dus werkelijk van een werkgroep spreken!

Voor een aantal van onze leden was dit echter niet voldoende. Er vonden ook wetenschappelijke promoties plaats over onderzoek aan mossen en lichenen. Aan de reeds hiervoor genoemde rij kon de volgende toegevoegd worden. Op 3 maart 1959 promoveerde B. v. Zanten te Groningen op een proefschrift: 'Trachypodaceae' a critical revision. Zijn promotor was onze eerste landelijke voorzitter Prof. v.d. Wijk.

Op 29 juni 1964 promoveerde P. A. Florschütz te Utrecht op het proefschrift: 'The Mosses of Surinam'.

Op 1 december 1971 was het A. Touw te Leiden. Zijn proefschrift had tot titel: 'A Taxonomic Revision of the Hypnodendraceae'.

S. R. Gradstein promoveerde op 20 oktober 1975 'cum laude' te Utrecht op het proefschrift: 'A Taxonomic Monograph of the genus Acrolejeunea'.

H. J. During volgde de reeks op 30 september 1977 te Groningen op het proefschrift: 'A Taxonomical Revision of the Garovaglividae (Pterobracteaceae, Musci)' waarin o.a. de uitstekende illustraties verzorgd werden door A. J. Luitingh en H. v. Melick en tenslotte, voor zover mij bekend, was het op 17 april 1981 Marijke Arnolds-Creveld op het proefschrift: 'Epilithic lichen communities in the alpine zone of Southern Norway'.

Op 16 februari 1981 overleed op de gezegende leeftijd van bijna 86 jaar onze eerste landelijke voorzitter

Professor Dr. Roelof van der Wijk. Tijdens de rouwdienst in het Crematorium te Groningen hebben W. Margadant, W. Vergouw en S. Groenhuijzen namens de werkgroep afscheid van hem genomen waarbij W. Margadant o.a. memoreerde aan zijn grote kennis van de plantensystematiek, het vele werk dat hij samen met hem aan de mossen van het Maleise gebied besteed had en aan de samenwerking aan de Index Muscorum. Vooral ook werd dank uitgebracht namens de oudere leden voor de bescheiden en vriendelijke wijze waarop hij samenwerkte tot verdieping van de kennis van de bryologie.

Een tiental jaren voor de tweede wereldoorlog verscheen in het Vakblad voor Biologen een artikel van de vroegere bryoloog Dr. A. Garjeanne getiteld: 'Is de bryologie dood in Nederland?' We kunnen gerust zeggen van neen!

Ik wil het overzicht dan ook besluiten met de vermelding dat voor zover mij bekend naast de landelijke werkgroep nog steeds plaatselijke werkgroepen in Amsterdam (reeds 40 jaar), Eindhoven, Bussum en Utrecht actief bezig zijn. Ik spreek daarbij de wens uit dat de samenwerking tussen de beroeps- en de niet-beroepsbryologen nog vele jaren op dezelfde prettige wijze als tot nu toe zal mogen voortduren.

*Adres van de schrijver:
S. Groenhuijzen*

Foto's: J. Frencken

Boekbesprekingen

Drachtplantengids voor de bijenteelt door L. G. M. Hensels. Uitg. PUDOC, Centrum voor landbouwpublikaties en landbouwdocumentatie. 1981; ISBN 90 220 07 669; Prijs f 25,- (voor leden Ver. Bevordering Bijenteelt f 21,25). 48 kleurenfoto's.

Dit boekje van 120 pagina's is in de eerste plaats geschreven voor imkers. Verder wordt het aanbevolen aan degenen, die belast zijn met aanleg en beheer van beplantingen (en daarmee dus een aandeel leverend in de groenvoorziening van onze woonomgeving) en aan kwekers van land- en tuinbouwgewassen, die voor bestuiving afhankelijk zijn van bijen. Ook voor KNNV'ers is het lezenswaardig, omdat het onderwerp van dit boek in feite een op één diergroep toegespitst onderdeel is van de bloembiologie.

In het Woord vooraf wordt meegedeeld, dat de grote waarde van dit boek ligt in zijn eenvoud en dat het, in begrijpelijke taal geschreven, voor iedereen toegankelijk is. Het hoofdstukje Wegwijs in de plantenwereld (waarin ook nog zeer hardnekkig gesproken wordt over 'latijnse' namen in plaats van wetenschappelijke namen) had mijns inziens toch wel wat uitgebreider mogen zijn. Het boekje beperkt zich gelukkig niet uitsluitend tot bijen: in het hoofdstuk Insektenbestuiving

worden de hommels, solitaire bijen, vlinders, vliegen en kevers niet vergeten. Bij de opsomming van de drachtplanten wordt onderscheid gemaakt tussen wilde en gekweekte planten, genees- en tuinkruiden, bomen en struiken; alles ook nog ingedeeld naar bloeiperioden. Het aantal gekweekte planten waarover (min of meer uitgebreid) informatie wordt gegeven, overtreft het aantal wilde planten. Als 'excuus' hiervoor wordt in het hoofdstuk Wilde drachtplanten aangevoerd, dat wilde planten nooit in zo grote getale voorkomen, dat ze als drachtplant van betekenis zijn. Uit een oogpunt van door liefhebbers van wilde flora zo noodzakelijk geachte diversiteit is dat natuurlijk wel terecht. Dit hoofdstuk omvat echter wel een uitgebreide lijst van wilde planten, waarop bijenbezoek is waargenomen. Hier ligt een ruim arbeidsveld voor KNNV'ers middels onderzoekjes aanvullende gegevens te verzamelen.

Het boekje besluit met een adressenlijst (voor het signaleren van overtredingen van de Bestrijdingsmiddelenwet, de diverse organisaties van bijenhouders) en een literatuurlijst. Opvallend is, dat wel verwezen wordt naar Nederlandse en Duitse werken (al of niet vertaald in het Nederlands), maar niet naar enkele Engelse boeken, waar we toch zowel een algemeen handboek bloembiologie als enkele speciale bijenboeken van grote klasse kunnen vinden. Wellicht kan deze omissie in een eventuele volgende druk aangevuld worden.

P. den Houter